

VU Research Portal

Een held valt niet - morele dilemma's als een gevierde insider in de fout gaat

van Gemert, F.H.M.; Stad, D.

published in

Tijdschrift over cultuur & criminaliteit
2018

DOI (link to publisher)

[10.5553/TCC/221195072018008002002](https://doi.org/10.5553/TCC/221195072018008002002)

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

document license

Article 25fa Dutch Copyright Act

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Gemert, F. H. M., & Stad, D. (2018). Een held valt niet - morele dilemma's als een gevierde insider in de fout gaat. *Tijdschrift over cultuur & criminaliteit*, 8(2), 15-31. <https://doi.org/10.5553/TCC/221195072018008002002>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Een held valt niet – morele dilemma's als een gevierde insider in de fout gaat

Frank van Gemert & Danaé Stad

Inleiding

Bill Cosby was een acteur die vooral dankzij zijn rol van Cliff Huxtable in de televisieserie 'The Cosby Show' een zeer brede schare fans had. De serie speelde tussen 1984 en 1992 en toonde voor het eerst een zwart Amerikaans gezin dat in opvallend veel opzichten gelijk was aan de blanke gezinnen die op de buis waren. Vader Clive was een hoogopgeleide gynaecoloog, die zich door de alledaagse komernis bewoog zonder dat kwalijke stereotypen van 'de zwarte man' werden aangehaald. Het succes van de serie is voor een zeer groot deel toe te schrijven aan Cosby, die een uiterst sympathiek en humorvol personage neerzette. Dat was voor velen een verademing, want in de VS worstelt men sinds jaar en dag met de representatie van de zwarte minderheid in de media. De serie leverde een bijdrage aan de emancipatie van de zwarte bevolking in de VS. Dat is een bijzondere verdienste en Cosby kreeg daarvoor erkenning in brede kring.

Het glorieuze beeld van de held Bill Cosby is aan gruzelementen. Tussen 1965 en 2008 zou hij een groot aantal vrouwen hebben verkracht, nadat hij ze stiekem een slaapmiddel had toegediend (Seemayer, 2015). In 2005 werd een dergelijk vergrijp voor het eerst gemeld, maar die zaak werd geschikt en kwam uiteindelijk niet voor de strafrechter. Er verscheen weinig over in de pers en de roem van Cosby leed er niet onder. Eind april 2018 is de held toch ten val gekomen, want Cosby is door de rechter schuldig bevonden aan het drogeren en seksueel misbruiken van een reeks vrouwen (Volkskrant, 27 april 2018). In september 2018 werd hij veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie tot tien jaar en daarmee is hij de eerste beroemdheid die is berecht in het #MeToo-tijdperk.

Cosby is inmiddels 81 jaar oud en zowel zijn glorie dagen als zijn misstappen liggen ver achter hem. Het is opvallend dat het zo lang duurde voor hij werd veroordeeld. Natuurlijk zijn er de juridische procedures die veel tijd kosten, maar daarnaast is er een tijdrovend proces waarin de status van de held wordt ontmanteld en hij een nieuw negatief label krijgt opgeplakt. De veroordeling is de bezegeling daarvan, nu staat het zwart op wit, maar makkelijk ging dat niet. Begin mei 2018 werd bekend dat eerder aan Cosby verleende eredoctoraten van Carnegie Mellon University, Notre Dame, Temple University en Yale hem zullen worden ontnomen (Telegraaf, 3 mei 2018). The Academy of Motion Picture Arts and Sciences, de organisatie die Oscars uitreikt, heeft Cosby's lidmaatschap ingetrokken (Volkskrant, 4 mei 2018). Cosby wordt genoemd in de discussie rond de #MeToo-beweging, maar deze zaak speelt dus al veel langer.

Iemand die misstappen begaat, verdient straf, dat is een opvatting die breed wordt gedragen. Een boef moet boeten, maar een held mag niet vallen. Wanneer

Frank van Gemert & Danaé Stad

blijkt dat hij ernstige vergrijpen pleegt en ten val komt, is dat namelijk niet alleen voor hemzelf pijnlijk. De ontmaskering veroorzaakt een schok en heeft een ontwrichtende werking, omdat de gemeenschap een gevierd rolmodel verliest. Twijfel, teleurstelling, maar ook onzekerheid steken de kop op, want de brede waardering voor de held lijkt met terugwerkende kracht onterecht.

Vraagstelling en methode

In dit artikel onderzoeken we waarom de misstappen van een held niet of niet meteen leiden tot zijn val en hoe dat verloopt. We gaan in op drie casus van personen die allemaal actief waren in een culturele setting. Naast Bill Cosby zijn dat Gerrit Achterberg en Jimmy Savile. De Nederlandse dichter Achterberg, winnaar van de P.C. Hooft-prijs, kreeg een tbr-maatregel¹ opgelegd vanwege een levensdelict, maar dat bleef voor de goegemeente lange tijd een onbekend feit. Jimmy Savile was een populaire Britse tv-persoonlijkheid, die zich aan een groot aantal minderjarige meisjes heeft vergrepen. Ook dat kwam veel later, pas na zijn dood, naar buiten. Deze drie casus zijn geselecteerd, omdat ze spreiding vertonen qua tijd en plaats (Nederland 1905-1963; Engeland 1926-2011; Verenigde Staten 1937-nu), zodat we helden kunnen beschrijven zowel in een voorbije, verzuilde samenleving als in de hedendaagse *liquid society* (Bauman, 2000, 2005). Onze keus werd ook bepaald door het feit dat van deze drie casus ruime documentatie beschikbaar is.

In het beschrijvende kwalitatieve onderzoek dat hier wordt gepresenteerd, ontrafelen we deze drie casus die elk ernstige vergrijpen van een held bevatten, maar die niet of niet meteen hebben geleid tot zijn val. We baseren ons op biografieën (Hazeu, 1988; Davies, 2014), nieuwsberichten en overige documentatie die op internet te vinden is over deze casus.

We voeren een analyse uit aan de hand van drie vragen: *Hoe verloopt het proces waarin een held (net niet) ten val komt? Wat is in dit proces de rol van andere partijen, naast de held en zijn slachtoffers? In hoeverre is de context van invloed op dit proces?* In de slotparagraaf bezien we, met reserve, of met de drie casus een patroon aan het licht komt dat iets zegt over de plaats van de held in de samenleving.

Macht en sociale reactie

Een casus als die van Cosby is niet per se interessant, omdat een bekend persoon van zijn voetstuk valt, want dat gebeurt wel vaker. Ook van Dominique Strauss-Kahn, Bernard Madoff of pakweg Diederik Stapel en Bram Moszkowicz kwamen fouten aan het licht en dat kostte hun de kop. Deze personen waren succesvol en bekleedden hoge posities, maar dat maakt hen nog niet tot held. Iemand die uitblinkt door moed, dat is een held volgens Van Dale. Wikipedia geeft een meer precieze definitie die wij zullen gebruiken: een held is een persoon die, wanneer

1 De afkorting tbr staat voor terbeschikkingstelling van de regering, de maatregel werd in 1988 vervangen door de maatregel tbs (terbeschikkingstelling).

geconfronteerd met gevaar en rampspoed of vanuit een zwakke positie, de moed en de bereidheid tot zelfopoffering toont voor een grotere zaak. Aanvankelijk had dit heldendom vaak te maken met strijd of het uitblinken in iets, maar later werd dit uitgebreid tot een meer algemeen moreel uitblinken.

De drie helden die hier worden besproken, hebben een eenvoudige achtergrond, maar ze hebben veel weten te bereiken en werden alom gelauwerd. Cosby leverde een bijdrage aan de emancipatie van de zwarte Amerikanen en Savile initieerde veel charitatieve projecten; Achterberg noemen wij een held vanwege de kwaliteit van zijn poëzie.

Er is recent veel aandacht gekomen voor de misstappen van Cosby, maar eigenlijk is het juist opvallend dat ze jarenlang verborgen bleven voor het grote publiek. Het lukte de held om ze toe te dekken of zaken te schikken en zo bleef het positieve beeld van hem intact, maar uiteindelijk kwam hij toch ten val. Aandacht gaat natuurlijk uit naar de acties van de held zelf die zijn dreigende val moesten voorkomen. Hij opereert echter niet in een vacuüm en daarom onderscheiden we naast de held en zijn slachtoffers ook partijen die hem steunen of zich van hem afkeren en als laatste is er de samenleving als geheel. In deze bijdrage gaan we vooral in op de held en de partijen in zijn omgeving.

Een held lijkt vanwege zijn uitzonderlijke prestaties misschien een buitenbeentje, maar voor wat hij heeft weten te bereiken bestaat brede waardering binnen de samenleving. Hij wordt omarmd en ingekapseld en dat maakt hem onderdeel van de gevestigde orde. Hij krijgt erkenning voor zijn prestaties, maar heeft hij macht? Een held kan succesvol en bekend zijn en er bestaan verhalen over hem die tot de verbeelding spreken. Hij kan een vooraanstaande positie hebben en mogelijk is hij bemiddeld. Zeker dat laatste betekent macht en die kan hij gebruiken om het proces van zijn val te sturen of tegen te houden. Tegenwoordig denkt men dan bijvoorbeeld aan het inhuren van goede advocaten om de eigen zaak te bepleiten. Daarnaast kan de held machtig zijn in de zin dat hij over een groot netwerk beschikt, invloedrijke vrienden heeft en bij veel zaken betrokken is. Hij geniet veel aanzien en heeft een grote reputatie, zodat wat hij doet impact heeft en er wordt geluisterd naar wat hij zegt. Zijn macht schuilt vooral in de invloed die hij kan uitoefenen, want hij beschikt over veel symbolisch, sociaal en cultureel kapitaal (Bourdieu, 1986). De held is iemand waar anderen bij willen horen, aan wiens kant ze willen staan.

De labeling-theorie (Becker, 1963; Lemert, 1967), die ingaat op deviantie en sociale reactie, biedt een aanknopingspunt om de val van de held te onderzoeken. Het draait in de theorie om gedrag van buitenstaanders dat aanvankelijk niet strafbaar is, maar labeling brengt een proces van criminalisering op gang (Becker, 1963; Lemert, 1967). De aansluiting met het vallen van de held lijkt misschien dun, want van criminalisering is geen sprake: delictgedrag als dat van Cosby is immers sowieso strafbaar. Toch willen we bij een specifiek aspect van labeling stilstaan, namelijk de bereidheid om schade of onheil aan het licht te brengen en aan te pakken. Howard Becker stelt in *Outsiders*: 'The harm needs to be discovered and pointed out. People must be made to feel that something ought to be done about it. Someone must call the public's attention to these matters, supply the push necessary to get things done, and direct such energies as are aroused in the

proper direction' (Becker, 1963: 162). Het is noodzakelijk dat actie wordt ondernomen en *moral entrepreneurs* zijn degenen die deze taak oppakken. Dat kunnen ze bijvoorbeeld doen door naar de pers of naar de politie te stappen of door een juridisch gevecht aan te gaan.

De held stond, voor hij een nieuw negatief label kreeg opgeplakt, zeer goed bekend en hij is onmiskenbaar in een neerwaartse spiraal terechtgekomen. Een belangrijk verschil met de labeling-theorie is echter dat de held dankzij zijn status niet een bedreigende nieuwkomer of buitenstaander is, maar juist behoort tot de gevestigde orde. Een held biedt houvast en wordt mede daarom gekoesterd. Dit stelt *moral entrepreneurs* voor een dilemma. Zij komen in het geweer om de bestaande orde te beschermen, maar moeten zij dat doen door de held niet te laten vallen, of moeten zij hem ontmaskeren en juist ten val brengen?

Omdat de labeling-theorie als beginpunt deviantie van nieuwkomers of buitenstaanders kent, ligt het voor de hand *moral entrepreneurs* een conservatieve rol toe te schrijven. Wanneer zij de gevestigde orde willen verdedigen, zijn er twee opties: de misstap kan worden toegedekt zodat er niets bekend wordt en er niets verandert, of de held wordt van zijn voetstuk getrokken om aan te geven dat het naleven van regels zeer belangrijk is en dat er voor hem geen uitzondering wordt gemaakt. Het kan duidelijk zijn dat in beide gevallen sprake is van een lastige of zelfs pijnlijke taak voor de *moral entrepreneurs*, maar de invulling is totaal anders. In het eerste geval manoeuvreren zij in stilte, in het tweede klagen zij aan en zoeken zij juist aandacht.

Bij een *moral panic* (Cohen, 1972; Goode & Ben-Yehuda, 1994) rijst de vraag waar de onevenredig grote aandacht voor een nieuw verschijnsel of nieuwe groepering vandaan komt (Garland, 2008). Als de held valt, is het tegenovergestelde aan de hand, want dan blijft de aandacht in eerste instantie achterwege. Dit is een bedoeld effect, er is sprake van ontkennen, verzwijgen of toedekken en dat kan verschillende gedaantes hebben.

De held komt niet of niet meteen ten val, want als gereageerd wordt op zijn misstappen, verandert er meer dan wenselijk is. Het dilemma vertoont gelijkenis met dat van mensen die werken binnen een organisatie en misstanden waarnemen, maar dat vanwege hun loyaliteit aan het bedrijf niet aankaarten. Katz (1979) vraagt zich af hoe *cover-ups* beginnen en kunnen voortduren binnen grote organisaties en hij spreekt in deze context van 'concerted ignorance'. Van de Bunt (2012) stoot op 'muren van stilzwijgen' als hij het omzichtige manoeuvreren van toezichthouders beschrijft. Kennis over misstanden kan belastend zijn, met als gevolg dat toezichthouders er soms voor kiezen onwetend te zijn. Een andere reden voor deze opstelling schuilt in de aantasting van hun informatiepositie. Wanneer zij strikt alles zouden melden wat ze op het spoor komen, zouden de ondertoezichtgestelden hun niets meer toevertrouwen. In zijn boek *States of Denial* legt Cohen (2001) een ander accent. Hij wijst erop dat we op de hoogte zijn van zaken die ons ernstig verontrusten en juist daarom willen en kunnen we ze niet voortdurend in ons bewustzijn verdragen. Boodschappen als die van Amnesty International over martelingen of kindsoldaten moeten we horen, maar we willen ze niet voortdurend op het netvlies hebben.

Personen voelen druk om misstanden te ontkennen, te verzwijgen of toe te dekken. Zij voelen dat binnen specifieke contexten, maar hun gedrag laat zich niet simpel herleiden tot macht of opgelegde codes rond functioneren in een (hiërarchische) organisatie. Zij kunnen ook daartoe besluiten omdat ze zelf de dupe dreigen te worden en niet in eigen vlees willen snijden. Daarnaast kent het dilemma dat zij voelen ook een morele dimensie. Deze personen zijn loyaal en willen samenwerken. Ze willen het goede doen, maar het goede is niet eenduidig.

Gerrit Achterberg

Gerrit Achterberg werd in 1905 geboren, hij volgde de onderwijsopleiding en vond op 19-jarige leeftijd zijn eerste baan als leerkracht. Al jong ontwikkelde Achterberg de obsessie om erkenning te krijgen als dichter en hiermee 'geëerd' te worden, pas dan zou hij 'niet tevergeefs hebben geleefd' (Hazeu, 1988: 100). Nadat hij in 1932 werd beschuldigd van ontuchtige handelingen met een leerling, moest hij zich laten onderzoeken in een psychiatrische kliniek. Dat resulteerde in de diagnose 'psychopathie'. Achterberg werd ontslagen en zijn onderwijloopbaan kwam ten einde.

Achterberg had verschillende problematische relaties met vrouwen die werden gekenmerkt door bedreigingen of fysiek geweld. Nadat hij een taxichauffeur geld bood om hem te helpen een vrouw in de taxi te krijgen en vervolgens naar een bos te rijden, kwam hij opnieuw in behandeling en verbleef ongeveer een halfjaar in verschillende klinieken. Hierna betrok Achterberg in 1935 een zolderkamer in Utrecht en verloofde zich met de hoofdverpleegster van de afdeling van de kliniek waar hij had gezeten. Achterberg ontwikkelde een erotische obsessie voor zijn hospita en vroeg zowel deze vrouw als haar 16-jarige dochter ten huwelijk. Terwijl deze obsessie voor onrust zorgde, was hij in afwachting van recensies op zijn tweede dichtbundel. Op 15 december 1937 escaleerde de situatie, toen Achterberg een poging deed de dochter van de hospita aan te randen. De hospita kwam haar dochter te hulp en werd dodelijk getroffen door een revolvershot van Achterberg. Het meisje werd tijdens haar vlucht in de hals geraakt. Diezelfde dag meldde Achterberg zich bij het politiebureau.

De rechter legde hem terbeschikkingstelling van de regering (tbr) op en hij werd overgebracht naar de psychiatrische kliniek Veldzicht te Balkbrug. Achterberg zat voortdurend in angst dat ontdekt zou worden dat hij een 'psychopaat' was en dat daarmee zijn carrière als dichter ten einde zou zijn. Hij deed aan zelfcensuur, bracht sommige gedichten niet uit en wijzigde andere die al eerder waren verschenen. Niets mocht verwijzen naar dit belaste verleden, zodat zijn woorden niet tegen hem gebruikt konden worden (Hazeu, 1988).

Achterbergs angst was niet ongegrond, want hij werd gediagnostiseerd als een psychopaat die kon recidiveren. In lijn met de toen heersende biologisch-deterministische visie werd de oorzaak van zijn gedrag toegeschreven aan een genetisch defect. Schuldbesef bij de patiënt stond in de behandeling centraal en juist dit ontbrak volgens de psychiaters bij Achterberg. Hij zag zichzelf namelijk als 'instrument van het noodlot'. In brieven aan literaire vrienden schreef hij geen

schuld te hebben, maar ziek te zijn en niets aan zijn daden te kunnen doen. Zijn verblijf in de kliniek zag hij als tijdelijk en had niets te maken met zijn dichterschap, dat leefde buiten de instelling en in publicaties.

Achterberg schreef vanuit de kliniek gedichten en publiceerde in 1941 drie dichtbundels. Hij kreeg succes met zijn poëzie en hoopte de kliniek te kunnen verlaten, want hij zag de kwaliteit van zijn bundels als argument voor invrijheidstelling. De tbr werd echter steeds weer met één of twee jaar verlengd. Achterberg wilde een literaire prijs om zijn vrijheid te bevechten en in 1940 schreef hij aan collega-dichter Hendrik Marsman: 'Want een "misdadiger" dulden ze niet buiten. Wel een bekroonde' (Hazeu, 1988: 287).

Aanpassen aan de maatschappij, het doel van resocialisatie, zag Achterberg als bedreiging voor zijn dichterschap. Achterbergs literaire vrienden zagen zijn strijd. Toen in de Tweede Wereldoorlog door NSB-dichters een publicatieverbod voor Achterberg werd bepleit, namen zij het voor hem op. Het verzwijgen van zijn psychiatrische en justitiële verleden werd een gezamenlijke inspanning van de dichter en mensen in zijn omgeving. Achterberg schreef zelf in de kliniek een verzoek om invrijheidstelling, terwijl vrienden en collega's probeerden invloed uit te oefenen. In brieven van Achterberg en zijn literaire vrienden werd gepoogd psychiaters de maatregel te laten opheffen.

In 1943 mocht Achterberg de kliniek verlaten, maar de behandeling liep door en hij werd voor resocialisatie in gezinsverpleging geplaatst. Literaire contacten werden aangehaald en hij trouwde in 1946 met een jeugdliefde. Het verzwijgen van het levensdelict kreeg na de Tweede Wereldoorlog een striktere vorm en in briefverkeer met vrienden werd enkel nog geschreven over zijn dichtbundels en het vinden van werk. Ruim twee weken nadat zijn tbr met twee jaar werd verlengd, ontving hij in 1950 de P.C. Hooft-prijs. Door deze erkenning meende hij volledig in de maatschappij te zijn teruggekeerd, maar zijn tbr werd in 1952 opnieuw verlengd.

In 1953 verhuisden Achterberg en zijn vrouw naar Leusden en niemand in zijn nieuwe omgeving mocht weten wie hij was. Thuis werd niet meer gesproken over zijn verleden en ook zijn vrienden hadden onderling afgesproken om niet meer zijn verleden te vermelden. Enkelen van hen gingen naar de redacties van kranten om publicaties tegen te houden. 'Je verstoort de man volledig in zijn creativiteit' (Hazeu, 1988: 557), luidde het argument. Ook zou schrijven hierover van invloed zijn op het verloop van de tbr-maatregel. Na veel inspanning en verzoeken van zijn uitgever en anderen, werd de maatregel uiteindelijk in 1955 opgeheven.

Achterberg won daarna nog een aantal literaire prijzen. A.J. Govers werd in 1960 op de vingers getikt toen hij in een artikel verwees naar Achterbergs verleden. 'In 1960 leefde Achterberg nog; men kon dus niet alles schrijven wat men wilde. Ik was op dit punt vrij argeloos, had Achterberg nooit ontmoet en was niet op de hoogte van de heersende afspraken' (Hazeu, 1988: 557).

Op 17 januari 1962 overleed Gerrit Achterberg op 56-jarige leeftijd. Hoewel vrienden zich bleven inspannen om zijn verleden toe te dekken, werd het publiek na zijn dood stukje bij beetje bekend met de psychiatrische geschiedenis van de schrijver. Op 13 november 1963, 22 maanden na zijn dood, werd een biografische film over Achterberg op televisie uitgezonden. Schrijvers zoals Simon Vestdijk en

Harry Mulisch kwamen aan het woord en er werd verwezen naar het levensdelict uit 1937. Achterbergs beschermers reageerden woedend, maar zij kregen geen bijval. Een halfuur na afloop van de film droeg Simon Vinkenoog in een Amsterdamse nachtclub een gedicht voor met de titel: 'Gerit Achterberg heeft een vrouw gedood' (Lucas, 2005). 'Weer zo'n uitzending, waarin alleen maar gehint werd op het "geheim". Er werd alleen maar op gezinspeeld, en daar had ik (...) zo'n verschrikkelijke hekel aan (het was in de tijd dat geheimen geopenbaard gingen worden! De grote De-taboeïsering: de homo's, de marihuanarokers kwamen *out of the closet*) dat ik dat gedicht schreef en voorlas' (Hazeu, 1988: 611). Daarna werd geen gehoor meer gegeven aan de verzoeken om te zwijgen. De film werd gecensureerd en in een artikel werd het verleden van de schrijver belicht, met nadrukkelijke uitleg over de gebeurtenissen van 1937 (Haagse Post, 1963).

Jimmy Savile

Jimmy Savile werd in 1926 geboren in Leeds, Engeland. Op zijn veertiende verliet hij school en vond werk als kantoorklerk, maar in 1953 kreeg Savile een baan als assistent-manager bij een dansclub. Met het draaien van platen wist hij publiek naar de club te trekken en daarna werd hij gevraagd om in clubs in Londen en Manchester evenementen voor jongeren te organiseren. Zo raakte hij bekend bij de Britse jeugd.

Tienermeisjes zochten zijn aandacht, bezochten hem in zijn flat of maakten autoritjes met hem. Savile deed, ook in het bijzijn van anderen, weinig moeite om de seksuele omgang met de meisjes te verbergen. In de media en in zijn columns sprak hij er openlijk over dat hij met veel meisjes afspraakjes had. Publiekelijk werd nooit benoemd dat het vaak om minderjarige meisjes ging en onder Saviles collega's werd daar om gelachen. 'If he could get away with it – wink, wink, nod, nod – good luck to him' (Davies, 2014: 145-6).

Savile was zich ervan bewust dat hij risico liep. In de media zei hij dat hij niet op een seksuele manier geïnteresseerd was in jonge meisjes en portretteerde zo zichzelf als een betrouwbare vaderfiguur. Savile bouwde relaties op met de ouders van meisjes, bestuurders van ziekenhuizen en invloedrijke personen. Slachtoffers verklaarden later dat Savile hen thuis ophaalde en terugbracht, waarbij hij vriendschappelijk contact legde met hun ouders. Wanneer een meisje achteraf vertelde dat ze seks had gehad met Savile, konden de ouders dit moeilijk geloven. In 1978 gaf hij toe dat zijn gedrag in het verleden niet deugde. 'So, in my early days, I was a great "abuser" of things, bodies, and people' (Davies, 2014: 126).

In 1964 werd hij presentator van 'Top Of The Pops', de populaire show van de BBC. Savile bleef actief in clubs en kreeg de regie over het muziekbeleid van vele clubs in Engeland.

Savile begon naam te maken als filantroop, waardoor hij een goede band met de National Health Service en de katholieke kerk kreeg. Hij opende diverse ziekenhuizen en stelde dan vreemde voorwaarden, zoals rondleidingen door jonge meisjes. In 1968 raakte hij ook betrokken bij Broadmoor, een zwaar beveiligd psychiatrisch ziekenhuis in Berkshire. Savile kreeg een eigen slaapvertrek en beschikte

over een sleutelbos die hem toegang verschafte tot alle vertrekken in het ziekenhuis. Later zouden slachtoffers en getuigen verklaren dat Savile vanuit het ziekenhuis vrouwelijke patiënten meenam voor ritten in zijn camper.

Savile kreeg invloed binnen het bestuur van ziekenhuizen, doordat hij fondsen wierf en zorgde voor positieve publiciteit en geld. Zijn gedrag bleef binnen de ziekenhuizen niet onopgemerkt. Het personeel observeerde de handtastelijkheden van Savile en waarschuwde de meisjes te doen alsof ze sliepen wanneer hij een slaapzaal betrad. Onderling bespraken de verplegers hun zorgen, maar een leidinggevende verzette zich tegen de verdachtmakingen. 'Jimmy Savile is a high-profile man. He must be OK. He could not be doing anything irregular. Don't worry about it' (Davies, 2014: 35, zie ook: 253, 287, 331-332, 394, 401, 536).

In zeer hoge kringen had Savile vrienden. Hij verkeerde op goede voet met koningin Elisabeth, premier Margaret Thatcher en met Charles en Diana. In 1971 kreeg Savile van prins Charles de 'Carl-Alan Discjockey Of The Year Award' uitgereikt. Thatcher ontmoette hij in 1976 bij een van zijn televisieprogramma's en zij steunde namens de Britse overheid regelmatig zijn liefdadigheidsprojecten. Ze beschreef Savile als: 'A stunning example of opportunity Britain, a dynamic example of enterprise Britain and an inspiring example of responsible Britain.' In 1983 opende Savile samen met Charles en Diana de National Spinal Injury Centre, een centrum waar hij miljoenen voor had opgehaald (Davies, 2014: 49, 277, 412, 417). In 1990 kreeg hij, op voorspraak van de prime minister een hoge onderscheiding voor al zijn liefdadigheidswerk. Ook het Vaticaan beloonde Savile.

Jimmy Savile stopte bij de BBC in 1987, maar zijn werk bij ziekenhuizen intensiverde. Hij kreeg functies in verschillende ziekenhuizen met zeggenschap over financiën. Ook de band met de politie in West Yorkshire (WYP) werd sterker. Savile sprak er tijdens campagnes, gaf advies en betaalde de rekening wanneer hij wat ging drinken met politiemannen uit de regio. 'I'm paying for it because he's the chief of police and he's my friend and I've got to be a friend' (Davies, 2014: 155, 158).

Hoewel geruchten over Saviles handtastelijkheden al langere tijd rondgingen, werd in 2009 voor het eerst een beschuldiging van seksueel misbruik onderzocht door de politie. Na verhoor van verschillende slachtoffers wilde de politie de kwestie bespreken met Savile. Deze antwoordde dat hij normaliter een politieambtenaar van WYP deze zaken liet afhandelen. Niet veel later belde een politieambtenaar van WYP naar de politie in Zuidoost-Engeland met de mededeling dat Savile een persoonlijke vriend was en vaker dergelijke beschuldigingen kreeg. Nadat Savile de beschuldigingen ontkende en dreigde met een rechtszaak, besloot de politie geen verdere acties te ondernemen (Davies, 2014: 194, 493, 472, 474, 487, 525).

Latere pogingen om in 2011 verhalen van slachtoffers te publiceren in BBC's 'Newsnight' faalden door gebrek aan bewijs. De hoofdredacteur van het programma werd door de eigen onderzoeksredactie van de BBC verweten de zaak in de doofpot te hebben gestopt (Rayner, 2012). Hij verklaarde echter dat het programma niet was uitgezonden, omdat niet achterhaald kon worden of tijdens zijn leven een politieonderzoek had plaatsgevonden (Davies, 2014: 353).

Savile overleed op 29 oktober 2011 op 84-jarige leeftijd. In de Britse kranten werd hij na zijn dood eerst beschreven als 'national treasure'. Uiteindelijk zijn het ook de media geweest die naar buiten brachten waar Savile zich schuldig aan maakte. Er circuleerden al langere tijd negatieve verhalen, die men niet durfde te publiceren uit angst voor een proces wegens smaad (Halliday, 2012: 297). In het jaar na zijn dood verschenen echter in de media talloze beschuldigingen van seksueel misbruik van (destijds) minderjarigen. Op 3 oktober 2012 zond ITV een documentaire over Savile uit waarin vijf slachtoffers hun verhaal deden. Het duurde niet lang voordat het verschillende kranten lukte om slachtoffers van Savile op te sporen en interviews te publiceren (William Thomas, 2012). Het schandaal kreeg in korte tijd een grote omvang en in de media verdampte het positieve beeld van de held volledig en er kwam een perverse pedoseksueel voor in de plaats (Davies, 2014: 54).

Een grootschalig politieonderzoek bracht uiteindelijk 214 gevallen van misbruik naar boven. De meeste slachtoffers waren destijds tussen 13 en 17 jaar oud (Davies, 2014). De WYP werd sterk bekritiseerd. Politieagenten zouden een ongepaste relatie hebben gehad met Savile en bovendien geen dossier van hem hebben opgebouwd (Davies, 2014: 225, 491, 493). Een kleine groep agenten had Savile met regelmaat in zijn flat bezocht als er ook tienermeisjes aanwezig waren.

Bill Cosby

Bill Cosby werd in 1937 geboren in de Amerikaanse staat Pennsylvania. Op latere leeftijd behaalde hij zijn schooldiploma en begon aan een sportopleiding. Tijdens zijn studie werkte hij als barman in een buurtkroeg waar ook 'comedians' geprogrammeerd werden. Nadat Cosby een paar keer inviel voor iemand, werd hij gevraagd om op te treden. Hij boekte succes en raakte bekend in grotere comedy clubs door het hele land. In 1962 stopte hij met zijn studie om zich te richten op een carrière als comedian. Kort daarna werd hij gevraagd als gast in de *The Tonight Show*. Ondanks scepsis van de producers om een zwarte comedian in de show op te nemen, werd het een groot succes. Zijn populariteit groeide en hij won in de jaren 1964 tot 1969 enkele Grammy awards. Met rollen in verschillende televisieseries won hij in 1967, 1968 en 1969 prijzen als beste acteur in dit genre.

'The Cosby Show' kwam in 1984 op televisie en werd direct een groot succes. Cosby trad daarnaast op in reclames en schreef verschillende boeken. In 1992 werd hij toegevoegd aan de Television Hall of Fame en in 1998 kreeg hij de Kennedy Center Award uitgereikt voor zijn successen. Ook in 2002 en 2003 ontving hij onderscheidingen.

Andrea Constand was de eerste die als slachtoffer van Cosby naar buiten trad. In 2004 zou Cosby haar hebben gedrogeerd en seksueel misbruikt. In 2005 begon zij een civiele zaak tegen hem, waarna haar verhaal de Amerikaanse media bereikte. De advocaten van Constand hadden nog dertien vrouwen bereid gevonden om tegen Cosby te getuigen. Op 8 november 2006 werd de zaak vanwege te weinig bewijs voor een onbekend bedrag geschikt. Constand ging akkoord om verder over het incident te zwijgen. De verhalen van een aantal andere vrouwen bereik-

Frank van Gemert & Danaé Stad

ten tijdschriften als *People* en *Philadelphia Magazine*, maar kregen weinig aandacht (The Young Turks, 2014; Bowman, 2014; Wells, 2014; Weisensee Egan, 2014; Rose, 2014; Zimmerman, 2014; Scocca, 2014; Robinson, 2015).

In de tussentijd werkte Cosby verder aan zijn carrière en hij ontving in 2009 en 2010 onderscheidingen voor zijn prestaties in de comedyscene en steun voor belangrijke doelen die een positieve invloed op de samenleving hadden gehad. In september 2014 verscheen een biografie van Cosby, maar nergens wordt melding gemaakt van de beschuldigingen en de eerdere schikking (Zimmerman, 2014).

De verdenkingen kregen pas serieuze aandacht nadat in oktober 2014 de bekende zwarte comedian Hannibal Buress in zijn show Cosby een verkrachter noemde (www.youtube.com/watch?v=dzB8dTVALQI). De video van de show ging 'viral' en op Twitter verschenen foto's van Cosby met verwijzingen naar de beschuldigingen (Vis, 2015). De acteur leek in zijn show erop te willen wijzen dat men met een ander oog naar de tv-shows van Cosby moest gaan kijken (Zimmerman, 2014).

Na deze uitspraken claimden via de media twee vrouwen in hun tienerjaren in respectievelijk 1985 en 1969 te zijn misbruikt. Na de beschuldigingen annuleerde Cosby een televisieshow en weigerde in te gaan op de beschuldigingen. Nog zeven andere vrouwen volgden het voorbeeld, onder wie supermodel Janice Dickinson. Toen werden verschillende shows van Cosby geannuleerd en haalde NBC de sitcom van Cosby van de buis (The Young Turks, 2014; Bowman, 2014; Wells, 2014; Weisensee Egan, 2014; Rose, 2014; Zimmerman, 2014; Scocca, 2014; Robinson, 2015).

In juli 2015 vroeg een Amerikaans persbureau om openbaarheid van de stukken uit de zaak van Andrea Constand uit 2005. Aanleiding was een uitspraak van Cosby's advocaat dat het gênant zou zijn als de documenten gepubliceerd zouden worden. Cosby zou tijdens zitting hebben verklaard dat hij een slaapmiddel in het bezit had met als doel mensen te verdoven, zodat hij seks met ze kon hebben (Vis, 2015). In augustus dwong de rechtbank in Los Angeles hem tot een verklaring over vermeend misbruik van een 15-jarig meisje in 1974. In tegenstelling tot de andere verjaarde zaken, kon deze zaak nog voor de rechtbank komen, omdat het om een minderjarig slachtoffer ging.

Inmiddels hebben meer dan veertig vrouwen in de afgelopen jaren Cosby beschuldigd van seksueel misbruik. Onder hen zijn serveersters, actrices, Playboy-bunnies, journalisten en schrijvers die individueel of gezamenlijk de publiciteit opzochten (Robinson, 2015).

De verhalen van de vrouwen hebben veel gemeen. Cosby zou zich als leermeester hebben opgesteld en werkte bij hem thuis met hen aan hun talent. Hij bood hen een drankje aan, waarna de vrouwen het bewustzijn verloren. Eenmaal bijgekomen troffen zij Cosby vlak voor, tijdens of na het misbruik. Cosby zou gedaan hebben of er niks aan de hand was (Weisensee Egan, 2014; Rose, 2014; Wells, 2014).

Veel vrouwen stelden dat zij niet eerder naar buiten waren getreden met hun verhaal, omdat Cosby interesse toonde in hun carrière en ambities. De vrouwen voelden zich gevlend en hoopten dat Cosby hun carrière een boost zou geven (Weisensee Egan, 2014; Rose, 2014; Wells, 2014; Bowman, 2014).

Cosby was in die tijd erg populair en dat maakte het lastig voor zijn slachtoffers. Een van de vrouwen schreef dat haar ouders trots waren dat hun dochter samenwerkte met de beroemdheid. Hij nodigde haar uit via haar ouders en de vrouw kon moeilijk tegen haar ouders zeggen dat ze niet met Cosby wilde samenwerken. Zij vermoedde niet Cosby's enige slachtoffer te zijn, maar had hiervoor geen bewijs (Weisensee Egan, 2014; Rose, 2014; Wells, 2014; Bowman, 2014).

Een ander slachtoffer was bang dat zij door haar beschuldigingen gezien zou worden als een 'boze zwarte vrouw' die het imago van een van de meest geprezen mannen in de Afrikaans-Amerikaanse gemeenschap wilde ruïneren. Volgens haar hadden zwarte mannen genoeg vijanden.

Weer een andere vrouw (Bowman, 2014) zei dat Cosby voor haar als beginnend actrice een vaderfiguur en leermeester was. Het seksueel misbruik was 'part of the deal' dat Cosby haar een ster zou maken. Al tien jaar zou zij publiekelijk haar verhaal hebben verteld, maar haar 'agent' deed niets met deze informatie en haar advocaat beschuldigde haar ervan het verhaal te hebben verzonnen. Pas toen Constand in 2004 een zaak aanspande tegen Cosby kwam haar verhaal, opnieuw zonder resultaat, in de publiciteit: 'I was a teenager from Denver, acting in McDonalds commercials. He was Bill Cosby: consummate American dad Cliff Huxtable and the Jell-O spokesman.'

De meeste vrouwen hielden hun mond totdat andere slachtoffers zich in de media uitspraken. Ze zeiden anderen te willen steunen en hoopten samen sterk te staan. Voor veel Amerikanen was Cosby nog 'America's greatest father' en hij werd nog steeds geprezen door de president, Oprah Winfrey en de Jell-O Corporation (Weisensee Egan, 2014; Rose, 2014; Wells, 2014; Bowman, 2014; Johnson, 2014).

De overeenkomsten in de verhalen kunnen volgens advocaat Oliver Munch de zaak van de vrouwen zwakker maken. In dergelijke mediazaken praten mensen elkaar vaak na, waardoor niet meer te bewijzen valt of beschuldigingen waarheidsgetrouw zijn. Verstandiger was het volgens hem geweest wanneer de vrouwen direct naar de rechter waren gestapt en journalisten hadden gemedened. In de Verenigde Staten speelt daarnaast mee dat met dergelijke zaken grote geldbedragen gemoeid zijn waar mensen mogelijk voordeel uit willen halen (Weisensee Egan, 2014; Wells, 2014).

Analyse

De beschreven casus brengen een reeks overeenkomsten en verschillen aan het licht. De drie helden zijn niet van dezelfde soort en ze bevinden zich elk in een specifieke context van tijd en plaats. Rond alle drie is ophef, maar die verschilt qua omvang en intensiteit en de uitkomst is ook niet gelijk.

Hoe verloopt het proces waarin een held (net niet) ten val komt?

De held komt niet plotseling ten val en evenmin gebeurt dat terloops. Niet iedereen verandert tegelijkertijd van mening over hem, daarmee is tijd gemoeid en ambivalentie komt aan de oppervlakte. Er ontstaan geruchten, die geruchten worden tegengesproken, maar ze verdwijnen niet en een schandaal tekent zich af.

De status van de held blijft intact, totdat een kantelmoment wordt bereikt, ontkenningen hun kracht verliezen en degenen die de held verdedigden hun inspanningen staken. In de casus van Savile is dat een slepend proces rond een aanzwellend schandaal dat uiteindelijk leidt tot een nieuwe definitie van de voormalige held (Greer & McLaughlin, 2013). In het geval van Achterberg werden na zijn dood de verzoeken van zijn literaire vrienden niet meer gehonoreerd.

Zowel Cosby als Achterberg is voor de rechter gekomen en beiden werden veroordeeld. De veroordeling door de rechter van Cosby lijkt samen te vallen met het verkrumelen van zijn heldenstatus, alsof ook de val van de held een beslissing van de rechter is. In de twee andere gevallen zien we echter dat veroordeling en val los van elkaar staan. Achterberg wordt veroordeeld, maar dat gaat vooraf aan zijn successen als dichter. De tijdlijn van zijn vergrijpen en groeiende heldenstatus is omgekeerd aan die van Cosby en Savile. Zij gingen namelijk pas in de fout toen ze al bekende personen waren en vooral Savile lijkt dat te hebben kunnen doen *dankzij* die bekendheid. Savile werd nooit veroordeeld, want zijn vergrijpen zijn pas na zijn dood naar buiten gekomen.

Wat is in dit proces de rol van andere partijen, naast de held en zijn slachtoffers?

Helden bewegen zich binnen een kring van mensen die hen waarderen. Achterberg was een gelauwerd dichter en onderdeel van een kleine literaire elite. Savile en Cosby behoorden daarentegen tot populaire gemeenschappen, die veel meer contacten opleverden. Vanwege zijn liefdadige activiteiten was het netwerk van Savile niet alleen uitgebreid, maar ook divers.

De helden spelen zelf een rol in het toedekken en verzwijgen van hun misstappen. Savile en Cosby wilden zo straf ontlopen, maar Achterberg meldde zich destijds meteen na zijn fatale daad bij de politie. De kring rond de dichter, die bestond uit mensen van naam, heeft erop gehamerd dat het onverstandig was te schrijven over het levensdelict of de tbr-maatregel. De dichter had een strafblad, maar zijn werk mocht daar niet onder lijden. Dit was het nobele kunstzinnige doel van de *moral entrepreneurs* in de casus van Achterberg dat ze met afdekken probeerden te verwezenlijken.

Dat het misbruik van Savile pas na zijn dood aan het licht kwam is te danken aan een veel grotere verzameling mensen die onderdeel waren van zijn enorme netwerk. Zij waren misschien begaan met het lot van de held, maar vreesden vooral ook voor hun eigen positie als het schandaal naar buiten zou komen. Behalve de fans en de hoogwaardigheidsbekleders, was er een hele reeks groepen, ziekenhuizen en organisaties waar Savile mee samenwerkte. Hij was de verbindende schakel en als hij zou wegvallen, zou dat funest zijn. Hij wist dat en vroeg hun of ze bereid waren om, behalve hem, ook al zijn goede werken de nek om te draaien. Ook heeft hij bedreigd met rechtszaken wegens laster, waarbij de afwezige documentatie bij de politie in zijn voordeel was.

Cosby dankt zijn populariteit vooral aan zijn personage in de Cosby Show. Anders dan Savile is hij niet betrokken bij liefdadigheidsprojecten, wat niet wegneemt dat hij werd onderscheiden door allerlei officiële instanties. Die schaaften zich achter de held, maar dit is vooral symbolische steun en omvat minder samenwerking in de praktijk. Toen de rechter uitspraak deed en Cosby schuldig verklaarde, werd al

dat erbetoon vrijwel meteen ongedaan gemaakt. Het duurde zo lang voor deze held ten val kwam, omdat het moeilijk was voor de slachtoffers hun krachten te bundelen tegen Cosby en zijn advocaten. In een late fase genereerde de #MeToo-beweging extra steun.

In hoeverre is de context van invloed op dit proces?

In het naoorlogse verzuilde Nederland kwam Gerrit Achterberg niet ten val, omdat een kleine elite het als *moral entrepreneurs* voor hem opnam en ervoor zorgde dat zijn misstappen werden toegedekt. Jimmy Savile bewoog zich in de wereld van de popmuziek, bij uitstek een plek waar geëxperimenteerd werd en nieuwe jeugdstijlen botsten met de heilige huisjes van weleer. Achterberg kan gezien worden als vertegenwoordiger van tijdloze 'hoge cultuur', terwijl Savile exponent was van de populaire 'lage cultuur', die meer dynamisch is. Literatuur was het medium van Achterberg, Savile daarentegen werd groot via nieuwere media als televisie en populaire muziek.

Cosby werd een held door zijn dragende rol in de populaire televisieserie, maar er is weinig discussie over de vraag of Cosby zijn status als held moet behouden. Toen de rechter bepaalde dat hij schuldig was, begon daags erna de onttakeling en werden hem allerlei onderscheidingen ontnomen. Dat hiermee een *zwarte* held ten val kwam, is in de Verenigde Staten een betekenisvol gegeven, dat het extra pijnlijk maakt. Met de casus van OJ Simpson nog vers in het geheugen en de beweging van *Black Lives Matter* die momenteel actief is, lijkt er in de publieke discussie echter weinig behoefte te bestaan om rond deze casus de geschiedenis van *African-Americans* op te rakelen. Behalve zijn eigen advocaten, was er niemand die het voor de held opnam, terwijl de recente beweging van #MeToo de slachtoffers de wind in de rug gaf. Een soortgelijke opmerking kan gemaakt worden over de rol van gender. De vanzelfsprekende mannelijke dominantie verdwijnt en dat lijkt vooral in de casus van Cosby merkbaar. Wat zij zich als held decennia geleden nog konden permitteren, brengt hen later alsnog ten val.

Slot: de held in de samenleving

Als een gewone sterveling een misstap maakt, wordt achteraf vaak gewezen op zaken die zich eerder al aandienden en die zijn val in een kader plaatsen en begrijpelijk maken. Het in retrospectief herdefiniëren van de kwaliteiten van de held is echter een onplezierige of zelfs pijnlijke opgave. Als hij ten val komt, raakt dat niet alleen hemzelf. Ook anderen die zich aan hem hebben verbonden, kunnen schade oplopen als hij ze in zijn val besmeurt of zelfs meesleurt. Deze val is dus niet slechts een neerwaartse sociale beweging van een individu, maar alles waar hij mee te maken had, komt in een ander licht te staan. Dit neemt niet weg dat de drie casus variatie aan de oppervlakte brengen die deels te verklaren is door te kijken naar de verschillen in de samenleving naar tijd en plaats. Deze bijdrage bespreekt drie gevallen, dus, zoals gezegd, de bevindingen worden met reserve geponeerd.

De rol van de *moral entrepreneur* is ingewikkeld. Die komt in het geweer om de bestaande orde te beschermen, maar moet hij dat doen door de held op de been te houden of moet de held worden ontmaskerd en ten val komen? Het paternalistische manoeuvreren van een kleine elite in de casus van Achterberg lijkt tegenwoordig onmogelijk, daar is de haast vanzelfsprekende transparantie van doen en laten van bekende personen in de moderne media debet aan. Tegelijkertijd lukt het slachtoffers vanwege die sociale media beter om een front te vormen en steun te verzamelen in een bredere beweging. Bij Jimmy Savile waren er nog partijen die zijn val probeerden te voorkomen, omdat ze belangen hadden, maar ook omdat ze hem persoonlijk kenden en het morele dilemma voelden. Het is ironisch dat in Engeland journalistiek onderzoek werd gedaan dat vooral ook de BBC in zwaar weer bracht. In de casus van Cosby lijken banden met de vallende held afwezig, de partijen bevinden zich meer op afstand en *moral entrepreneurs* die het voor de held opnemen zijn afwezig. Hier zijn het juist de slachtoffers die zich roeren. In april 2018 is het morele dilemma terechtgekomen op het bord van de rechter.

Het verzwijgen of afschermen van de fouten van de held is in de laat-moderne samenleving met pluriforme media een opgave die veel moeilijker en riskanter is geworden. Ten tijde van de verzuiling controleerden machthebbers de media min of meer, maar dat is nu niet meer het geval. Waar de elite rond Achterberg nog aanzien had en zich kon beroepen op goede bedoelingen, zou dat nu niet meer geaccepteerd worden. Als de pers meegaat in het afdekken van fouten, wordt daar zwaar aan getild. Toen Achterberg leefde, kon dat nog, maar de BBC heeft uiterst pijnlijke herinneringen aan de nadagen van Jimmy Savile.

In lijn met de labeling-theorie waren de *moral entrepreneurs* in de vroege periode conservatief, in de zin dat zij de gevestigde orde wilden beschermen. Dat kon gebeuren door de misstappen toe te dekken zoals gebeurde bij Achterberg en werd geprobeerd bij Savile, of het werd bereikt door de held te laten vallen en daarbij te wijzen op de regels die hij had overtreden. Inmiddels zijn we in een tijdvak aangekomen waarin *moral entrepreneurs* een nieuwe rol spelen die niet per se conservatief is en gebruik kan maken van nieuwe middelen.

Gelet op de mogelijkheden van moderne media dienen *moral entrepreneurs* hun strategie te bepalen en rekening te houden met praktische effecten. Afdekken van fouten lijkt lastiger geworden in een wereld waarin iedereen een telefoon met camera op zak heeft, terwijl internet en Twitter uitstekende mogelijkheden bieden om snel veel exposure te verwezenlijken en voor slachtoffers een laagdrempelige lotsverbondenheid te creëren.

Dat een held valt als hij misstappen begaat, lijkt tegenwoordig bijna niet meer te voorkomen. Behalve de grotere transparantie en de invloed van moderne media, speelt ook mee dat hij nu een andere positie heeft. In de laat-moderne *liquid society* geniet het individu veel vrijheid om zijn identiteit samen te stellen en daarbij eindeloos te herschikken door middel van consumptie van symbolische goederen (Bauman, 2000, 2005). Anders dan het aan religie en klasse gebonden individu in de voorbije (verzuilde) samenleving, committeert men zich nu niet meer voor een langere periode en daarmee is ook de status van de held vluchtig

geworden. Het doet minder pijn om de oude held te zien vallen, we waren al onderweg naar een volgende.

Literatuur

- Bauman, Z. (2000), *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Z. (2005), *Liquid life*. Cambridge: Polity Press.
- Becker, H. (1963), *Outsiders; Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press.
- Biography.com (2018), *Bill Cosby. Biography*. Geraadpleegd op 28 mei 2018 via www.biography.com/people/bill-cosby-9258468.
- Bourdieu, P. (1986), Forms of capital. In: J.G. Richardson. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241-258.
- Bunt, H. van de (2012), Stilzwijgen onder toezichthouders. *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*, 2(2), 47-64.
- Cohen, S. (1972), *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*. Oxford: Martin Robertson.
- Cohen, S. (2001), *States of Denial: Knowing about Atrocities and Suffering*. Cambridge: Polity Press.
- Davies, D. (2014), *In Plain Sight: the Life and Lies of Jimmy Savile*. London: Quercus.
- Furedi, F. (2013), *Moral Crusades in an Age of Mistrust. The Jimmy Savile Scandal*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Garland, D. (2008), On the concept of moral panic. *Crime, Media, Culture*, 4(1), 9-30.
- Goode, E. & N. Ben-Yehuda (1994), Moral panics: Culture, politics, and social construction. *Annual Reviews Sociology*, 20(1), 49-71.
- Greer, C. & E. McLaughlin (2013), The Sir Jimmy Savile scandal: Child sexual abuse and institutional denial at the BBC. *Crime Media Culture*, (9)3, 243-263.
- Hazeu, W. (1988), *Gerrit Achterberg; Een biografie*. Amsterdam: Arbeiderspers.
- Katz, J. (1979), Concerted ignorance; The social construction of cover-up. *Urban Life*, 8(3) 295-316.
- Lemert, E. (1967), *Human Deviance, Social Problems, and Social Control*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Lucas, E. (2005), *Gestalten tegenover Gerrit Achterberg. Interview met Simon Vinkenoog*. Geraadpleegd op 1 mei 2015 via www.simonvinkenoog.nl/pages/hic/Gerrit%20Achterberg.html.
- Reiner, R. (2002), Media made criminality: The representation of crime in the mass media. In: M. Maguire et al. (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford: Oxford University Press, 376-416.
- Rodenko, P. (1962), Ter inleiding. In: B. Bakker (red.), *Gerrit Achterberg. Voorbij de laatste stad*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 5-41.
- Seemayer, Z. (30 december 2015), Bill Cosby's Accusers: A Timeline of Alleged Sexual Assault Claims (Updated). *Etonline*. Geraadpleegd op 2 april 2016 via www.etonline.com/news/154160_timeline_of_bill_cosby_sexual_assault_allegations.

Krantenartikelen

- Bowman, B., *Bill Cosby raped me. Why did it take 30 years for people to believe my story?*. Geraadpleegd op 14 september 2015 via www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2014/11/13/bill-cosby-raped-me-why-did-it-take-30-years-for-people-to-believe-my-story.

Frank van Gemert & Danaé Stad

- Greenslade, R. (10 oktober 2012), Jimmy Savile: why the tabloids were unable to publish and be damned. *The Guardian*. Geraadpleegd op 26 februari 2015 via www.theguardian.com/media/greenslade/2012/oct/10/jimmy-savile-bbc.
- Haagse Post (1963), Het mysterie-Achterberg. *Haagse Post* 30 november 1963.
- Halliday, J. (4 oktober 2012), Jimmy Savile 'untouchable' by press in 1970s, says former editor. *The Guardian*. Geraadpleegd op 26 februari 2015 via www.theguardian.com/media/2012/oct/04/jimmy-savile-untouchable-press.
- Johnson, B., *Bill Cosby drugged me. This is my story*. Geraadpleegd op 19 september 2015 via www.vanityfair.com/unchanged/2014/12/bill-cosby-beverly-johnson-story.
- Morton, A. (7 juli 1991), Truce. *Sunday Times*.
- Nauta, W. (31 mei 1980), Gerrit Achterberg: Na het drama ontwikkelde zich een groot kunstenaar. *Leidse Courant*, p. 23. Geraadpleegd op 20 april 2015 via <http://leiden.courant.nu/issue/LLC/1980-05-31/edition/0/page/23>.
- Nos.nl (25 september 2018), *Bill Cosby veroordeeld tot minimaal drie jaar gevangenisstraf in misbruikzaak*. Geraadpleegd op 29 september 2018 via <https://nos.nl/artikel/2252098-bill-cosby-veroordeeld-tot-minimaal-drie-jaar-gevangenisstraf-in-misbruikzaak.html>.
- Nu.nl (november 2014), *Verhalen vermeende slachtoffers Bill Cosby kunnen zaak juist verzwakken*. Geraadpleegd op 14 september 2015 via www.nu.nl/weekend/3938377/verhalen-vermeende-slachtoffers-bill-cosby-kunnen-zaak-juist-verzwakken.html.
- Rayner, G. (15 oktober 2012), Jimmy Savile: BBC Newsnight probe was 'inappropriately pulled' says Culture Secretary Maria Miller. *The Telegraph*. Geraadpleegd op 26 februari 2015 via www.telegraph.co.uk/news/uknews/crime/jimmy-savile/9610218/Jimmy-Savile-BBC-Newsnight-probe-was-inappropriately-pulled-says-Culture-Secretary-Maria-Miller.html.
- Robinson, W., *We can't be disappeared: 35 of Bill Cosby's rape accusers come together in powerful magazine shoot to recount their experiences at the hands of America's once favorite dad*. Geraadpleegd op 24 september 2015 via www.dailymail.co.uk/news/article-3175673/We-t-disappeared-35-Bill-Cosby-s-rape-accusers-come-powerful-magazine-cover-tell-harrowing-experiences-hands-America-s-favorite-dad.html.
- Rose, R., *New Bill Cosby victim comes forward, accuses him of raping her twice*. Geraadpleegd op 19 september 2015 via <http://jezebel.com/new-bill-cosby-victim-comes-forward-accuses-him-of-rap-1659542107>.
- Scocca, T. (2014), *Who Wants to Remember Bill Cosby's Multiple Sex-Assault Accusations?*. Geraadpleegd op 24 september 2015 via <http://gawker.com/who-wants-to-remember-bill-cosbys-multiple-sex-assaul-1515923178>.
- Telegraaf (3 mei 2018), Ook Yale trekt eredoctoraat Bill Cosby in. *De Telegraaf*. www.telegraaf.nl/entertainment/1991404/ook-yale-trekt-eredoctoraat-bill-cosby-in.
- Vis, C., *Bill Cosby had slaapmiddelen om te gebruiken voor aanranding*. Geraadpleegd op 24 september 2015 via www.nrc.nl/nieuws/2015/07/07/bill-cosby-had-slaapmiddelen-om-te-gebruiken-voor-aanranding.
- Volkskrant (26 april 2018), Cosby schuldig aan seksueel misbruik. *de Volkskrant*. www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/van-een-eigen-show-naar-vermoedelijk-levenslang-bill-cosby-schuldig-bevonden-aan-seksueel-misbruik~bb8ddedf.
- Volkskrant (4 mei 2018), Na Weinstein verliezen nu ook Cosby en Polanski lidmaatschap Oscar-organisatie. *de Volkskrant*. Geraadpleegd op 29 september 2018 via www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/na-weinstein-verliezen-nu-ook-cosby-en-polanski-lidmaatschap-oscar-organisatie~b5797f1b.
- Wells, J., *Another Cosby victim comes out*. Geraadpleegd op 14 september 2015 via www.hollywood-elsewhere.com/2014/11/another-cosby-victim-comes.

Een held valt niet – morele dilemma's als een gevierde insider in de fout gaat

Zimmerman, A., *Hannibal Buress says Bill Cosby is a rapist: a history of sexual assault allegations*. Geraadpleegd op 24 september 2015 via www.thedailybeast.com/articles/2014/10/21/hannibal-buress-says-bill-cosby-is-a-rapist-a-history-of-sexual-assault-allegations.html.

Documentaires

The Young Turks (oktober 2014). *Bill Cosby a Rapist? Hannibal Buress jokes about in stand-up act*. Geraadpleegd op 14 september 2015 via www.youtube.com/watch?v=8HUPK34aiXE.

William Thomas, M. (3 oktober 2012). *Exposure: The Other Side Of Jimmy Savile*. ITV. Geraadpleegd op 13 oktober 2014 via www.dailymotion.com/video/xv03is_exposure-the-other-side-of-jimmy-savile-3th-oct-2012-full-documentary-itv_news.

Weisensee Egan, N. (2014). *Joan Tarshis on Bill Cosby sexual assault allegation: 'I was sickened, embarrassed, humiliated'*. Geraadpleegd op 19 september 2015 via www.people.com/article/bill-cosby-joan-tarshis-sexual-assaults.